MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ
Neuvotteleva virkamies Tapio Hakaste, hallitussihteeri Irena Pirhonen ja asiantuntija Sari Järvelä MMM/LVO

Eduskunnan maa- ja metsätalousvaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle Tenojoen kalastussäännön korvaamisesta uudella kalastussäännöllä tehdyn sopimuksen hyväksymisestä ja sitä koskevan voimaansaattamislain muuttamisesta (HE 9/2024 vp)

Maa- ja metsätalousvaliokunta on toimittanut maa- ja metsätalousministeriölle valiokunnan saamat asiantuntijalausunnot ja pyytänyt vastinetta niiden johdosta.

Maa- ja metsätalousministeriön lausunto on jäsennelty teemoittain niiden hallituksen esityksen pykäläehdotusten mukaisesti, joita on erityisesti nostettu esiin lausunnoissa.

Maa- ja metsätalousministeriö lausuu maa- ja metsätalousvaliokunnalle osoitetuista lausunnoista seuraavaa:

Yleistä

Lausunnoissa nousee esiin pääasiassa samoja näkökohtia kuin hallituksen esityksen luonnoksen ollessa lausuntokierroksella. **Suomen luonnonsuojeluliitto, ympäristöministeriö ja Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö** pitävät hallituksen esityksen hyväksymistä kannatettavana. Lakiesityksen hyväksymistä puoltavina seikkoina lausunnoissa on tuotu esiin mm. tieteellisen neuvonannon hyödyntäminen kalastuksen ohjauksessa, varovaisuusperiaatteen painottaminen sekä se, että uusi kalastussääntö on vuoden 2017 kalastussääntöä parempi kokonaisuus. Lisäksi lausunnoissa on nähty hyvänä, että vaikka luonnonsuojelun näkökulmasta rajoitukset olisivat voineet olla tiukempiakin, on kalastussäännössä kuitenkin huomioitu saamelaisten oikeus kalastukseen ja mahdollistetaan lohenkalastus joustavasti lohikantojen elpyessä. Myös muiden lajien kalastusmahdollisuuksien laajentamista kestävällä tavalla ja kyttyrälohen kalastusta koskevien määräysten lisäämistä on pidetty hyvinä muutoksina.

Kalatalouden Keskusliitto, Tenon kalatalousalue, Saamelaiskäräjät, Outakosken-, Utsjoen kirkonkylän- ja Vetsikon yhteisen vesialueen osakaskunnat sekä Tenon kiinteistönomistajat ry esittävät kantanaan, ettei hallituksen esitystä tulisi hyväksyä esitetyssä muodossaan. Lausunnoissa esitetään kritiikkiä lohenkalastusta koskevien rajoitusten suhteen, joiden ei nähdä esitetyssä muodossa mahdollistavan kalastusta lähiaikoina. Tenon alueen jokisaamelaisen kulttuurin harjoittamisen katsotaan estyvän käytännössä täysin. Saamelaisille tulisi turvata ehdotettua paremmin oikeus kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen. Myös se, että asuinpaikkaperiaate olisi edelleen käytössä, nähdään ongelmallisena. Lausunnoissa on ehdotettu, että neuvotteluja jatkettaisiin ja vuoden 2017 kalastussäännön voimassaoloaikaa pidennettäisiin tai, mikäli nyt esitetty kalastussääntö hyväksytään, aloitettaisiin neuvotteluprosessi välittömästi uudelleen säännön perustuslaillisten ongelmien korjaamiseksi.

Lapin ELY-keskus ja oikeusministeriö eivät lausunnoissaan suoraan ota kantaa kalastussäännön hyväksyttävyyteen. Lapin ELY-keskus on pitänyt useita kalastussääntöön viime vaiheessa tehtyjä muutoksia selventävinä ja kannatettavina, mutta toisaalta katsonut, että osa kalastussäännön pykälistä on edelleen varsin yksityiskohtaisia kalastuksen säätelyn tavoitteisiin nähden. Lapin ELY-keskus pitää lausunnossaan hyvänä, että viranomaisten toimivalta on määritelty aiempaa tarkemmin voimaansaattamislain 3 §:ssä, mutta esittää samalla huolensa Lapin ELY-keskuksen omien resurssien riittävyydestä sille määriteltyihin tehtäviin nähden.

Oikeusministeriö tuo esille lausunnossaan, että se on ollut edustettuna kalastussääntöä neuvotelleessa valtuuskunnassa sekä lausunut kalastussäännöstä sen valmistelun aikana maa- ja metsätalousministeriölle. Oikeusministeriön mukaan sen esittämät huomautukset on monilta osin otettu huomioon. Toisaalta oikeusministeriö viittaa edelleen edustajansa jättämään eriävään mielipiteeseen ja siinä esitettyjen seikkojen huomioon ottamiseen, mutta ei yksilöi niitä tarkemmin. Lausunnossa on tuotu esille kalastusoikeuden haltijan oikeuksia Tenolla ja niiden yhteyksiä eri perusoikeuksiin sekä saamelaisen kulttuurin perusoikeuksien suoja.

Lisäksi **Tenon kiinteistönomistajat ry ja Vesialueomistajain liitto VEALO ry** katsovat lausunnoissaan, että kalastussääntö ja sitä koskeva voimaansaattamislain muuttaminen tulisi käsitellä perustuslain säätämisjärjestyksessä eikä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Säätämisjärjestyksen osalta maa- ja metsätalousministeriö viittaa hallituksen esityksessä esille tuotuihin seikkoihin ja toteaa, että kalastuksesta Tenojoen vesistössä Norjan kanssa tehdyn sopimuksen (SopS 41 ja 42/2017, jäljempänä *kalastussopimus*) liitteessä olevan kalastussäännön korvaamisesta uudella kalastussäännöllä tehdyn sopimuksen ei voida katsoa sisältävän määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla, eikä esitykseen sisältyvä lakiehdotus koske perustuslakia sen 95 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla. Sopimus ei sisällä perustuslakia tai valtakunnan alueen muuttamista koskevia määräyksiä, eikä sopimuksessa ole kyse Suomen täysivaltaisuuden kannalta merkittävästä toimivallan siirrosta kansainväliselle järjestölle tai toimielimelle taikka Euroopan unionille. Edellä mainituista syistä, vaikka hallituksen esitys koskettaa perusoikeuksia, ei esityksen hyväksyminen kuitenkaan edellytä vaikeutettua määräenemmistön päätöksentekoa asiassa, vaan se voidaan hyväksyä äänten enemmistöllä ja tavallisen lain säätämisjärjestyksessä.

Tenon kiinteistönomistajat ry viittaa lausunnossaan siihen, että yhdistys ei ole saanut varsinaisen jäsenen paikkaa uuden kalastussäännön neuvotteluvaltuuskunnassa. Tähän maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että yhdistykselle tarjottiin pysyvän asiantuntijajäsenen paikkaa valtuuskunnassa, mikä olisi antanut osallistumis- ja puheoikeuden kaikkiin valtuuskunnan kokouksiin. Käytännössä asema ei olisi juuri poikennut varsinaisten jäsenten asemasta, koska valtuuskunnassa ei tehty äänestyspäätöksiä.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että lausunnoissa esitettyjä muutosehdotuksia kalastussäännön pykäliin ei voida toteuttaa, koska kalastussäännön sisällöstä on sovittu Suomen ja Norjan välillä ja sitä koskeva sopimus allekirjoitettu.

Lausunnoissa esitetyt huomiot kalastussäännön muutosesitykseen

Kalastusrajoitukset Tenon vesistössä suhteessa ongelman syihin ja kalastukseen muualla

Nuorgamin osakaskunta kyseenalaistaa lausunnossaan rajoitusten kohdistamisen jokialueelle, vaikka juurisyyt lohikantojen heikentyneelle tilalle ovat meressä. Tenon kalatalousalueen, Kalatalouden Keskusliiton ja Saamelaiskäräjien mukaan Norjan rannikko- ja vuonoalueilla tapahtuvaan lohenkalastukseen tulisi puuttua tehokkaammin ja rajoitusten tulisi olla samassa suhteessa kuin rajajokialueella. Niin ikään lohta saalistavien petojen poistoon sekä lohen kanssa samasta elintilasta kilpalevien lajien pyyntiin olisi ollut tarpeen panostaa jo aiemmin.

MMM vastine:

Lohen rannikkokalastus ei kuulu nyt käsiteltävän kalastussäännön alaan. Kalastussopimuksen 3 artiklan mukaan Suomella on lausunnonantomahdollisuus Norjan lohen merikalastusta koskevista määräyksistä. Norja on oma-aloitteisesti perustanut omalle rannikolleen laajan lohen kalastuksen rauhoitusalueen neljän kunnan alueelle. Tenojoen suun molemmin puolin sijaitsevan rauhoitusalueen leveys on 185 km itä-länsisuunnassa. Tenon lohta saadaan saaliiksi kyseisen alueen ulkopuolelta lohen sekakantakalastuksessa.

Lohenkalastus Pohjois-Atlantilla on aikanaan kielletty 12 meripeninkulman (*mpk*) ulkopuolella avomerellä Pohjois-Atlantin lohensuojelujärjestön yleissopimuksella (SopS 32/1984). Kielto on edelleen voimassa. Norja on myös kieltänyt ajoverkkokalastuksen rannikollaan 12 mpk sisällä vuodesta 1989 lähtien.

Lohen viljely on Norjan rannikolla mittakaavaltaan noin tuhatkertaista verrattuna Norjan villilohen tuotantoon. Tenon osalta ei kuitenkaan ole selvää näyttöä siitä, että tällä olisi voimakasta vaikutusta Tenon lohikantoihin.

Lohen kasvatuslaitoksia ei sijaitse Tenovuonossa ja lisäksi viljelystä karanneiden lohien määrä Tenon saalisnäytteissä on ollut erittäin vähäinen.

Sen sijaan tutkimustieto osoittaa varsin selvästi, että Tenon lohikantojen heikkenemisen syyt ovat merialueella ja ne liittyvät mereen vaeltaneiden lohenpoikasten aiempaa selvästi heikompaan elonjääntiin. Tämä liittyy merialueen muutoksiin, joiden taustalla on todennäköisesti ilmastonmuutos, mutta tarkka syy ei ole selvillä. Kyttyrälohen runsastuminen Barentsinmerellä saattaa liittyä samaan ilmiöön. Ainoa käyttökelpoinen keino jolla voidaan vaikuttaa lohikantojen heikkoon tilaan, on kalastuksen säätely, koska meriolosuhteisiin ei voida vaikuttaa yhtä tehokkaasti. Ilmastonmuutoksen pysäyttämiseen liittyvät toimet ovat tärkeitä, mutta Tenon lohikantojen tilan parantamisen kannalta niiden vaikutus on parhaassakin tapauksessa aivan liian hidas. Jokialueelta saatujen tietojen perusteella poikastuotannossa ei näytä tässä suhteessa tapahtuneen muutosta, eikä lohta saalistavien petojen poisto tai lohen kanssa samasta elintilasta kilpailevien lajien pyynti todennäköisesti paranna tilannetta. Muiden lajien tehokkaan pyynnin ja poiston vaikutus saattaisi olla myös päinvastainen, mm. sivusaaliina kuolevien lohien vuoksi.

Asuinpaikkaperiaate ja siihen liittyvä kalastusoikeuksien käyttö

Tenon kiinteistönomistajat ry ja Vesialueomistajain liitto VEALO ry toteavat lausunnoissaan, että asuinpaikkaperiaate on ongelmallinen ja loukkaa asuinpaikan valinnanvapautta, yhdenvertaisuutta ja omaisuudensuojaa. Tenon kiinteistönomistajat ry:n varapuheenjohtaja Juhani Taivalaho on lisäksi jättänyt erillisen lausunnon, missä hän tuo esiin vesialueiden omistusta yksityisten tahojen ja valtion välillä sekä seikkoja, jotka osaltaan liittyvät käytössä olevaan asuinpaikkaperiaatteeseen.

VEALO ry esittää kalastajaryhmiin uutta jakoa. Jakoperusteena olisi kalastuslain 5 §:n ja perustuslain 17 §:n mukaisesti siten, että ensimmäinen kalastajaryhmä olisi ”kalastusoikeudelliset Tenojoen vesistön jokilaaksojen kiinteistöjen omistajat”, toisena ryhmänä ”kalastusoikeudelliset Tenojoen vesistön jokilaaksojen saamelaiset” ja kolmantena ”kalastusoikeudettomat muut henkilöt”.

Tenon kalatalousalue ja Tero Ronkainen ovat esittäneet lausunnoissaan asuinpaikkaperiaatteen käyttöä tukevia seikkoja. Tenon kalatalousalue toi esiin, että perustuslakivaliokunnan aiempien lausuntojen (PeVL 29/2004, PeVL 30/1993) mukaan Tenojoella on katsottu, että lähinnä saamelaisväestöön kuuluvien kuntalaisten perinteinen, vähintään nautintaperusteisiin oikeuksiin rinnastettava oikeus kalastaa on omaisuudensuojan piiriin kuuluva varallisuusarvoinen etu.

Tero Ronkainen esittää lausunnossaan perusteita sille, että asuinpaikkavaatimus liittyy kiinteästi Tenon kalastuskulttuuriin ja sen säilyttämiselle on perusteita Tenon saamelaisen kalastuskulttuurin omaksumisen kannalta. Ronkainen toteaa, että saamelaisten kulttuuriin pohjautuvan lohenkalastuksen laajentaminen koskemaan myös muita kuin Tenojokilaaksoissa asuvia saamelaisia, ei ole historiallisesti, kulttuuriin pohjautuvasti tai kulttuurihistoriallisesti perusteltua, sillä alueelta pois muuttaessa ei henkilöllä ole enää arkielämän kautta kiinteää yhteyttä Tenon loheen tai lohenkalastukseen. Toisaalta lausunnossa nähdään yhdenvertaisen kohtelun loukkauksena se, että kalastusmahdollisuudet ovat erilaiset paikkakunnalla asuville ja muualla asuville.

Oikeusministeriö on toimittanut maa- ja metsätalousvaliokunnalle lisäselvityksenä oikeusministeriön kesäkuussa 2023 jättämän eriävän mielipiteen koskien Tenon kalastussäännön neuvottelutulosta. Eriävässä mielipiteessä oikeusministeriö käsittelee asuinpaikkaperiaatetta perustuslakivaliokunnan lausumien kautta, joissa toisaalta tunnistetaan asuinpaikkaperiaatteen ongelmallisuus ja toisaalta katsotaan, että valiokunnan käytännössä ei ole kuitenkaan asetettu asuinpaikkasidonnaisuuteen liittyvään sääntelyyn ehdottomia vaatimuksia. Oikeusministeriö toteaa, että saamelaisten oikeudet ja omaisuudensuoja eivät ole asuinpaikkaan sidottuja.

MMM vastine:

Ministeriö huomauttaa aluksi, että kalastussäännön pykäliin, esimerkiksi kalastajaryhmiin, kalastuslupaluokkiin tai kalastuslupien jakoon ei ole enää tässä vaiheessa mahdollista tehdä muutoksia. Ministeriö tunnistaa, ettei asuinpaikkaperiaatteen käyttö ole ongelmatonta, mutta sille katsotaan kuitenkin edelleen olevan perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste ja painava yhteiskunnallinen tarve. Ministeriö toteaa, että asuinpaikkaperiaate liittyy kiinteästi kalastuksen sääntelyyn. Periaate on toiminut keinona sovittaa yhteen lohikantojen hoito ja suojelu sekä saamelaisen kalastuskulttuurin turvaaminen ympäristövastuuperiaatteiden mukaisesti.

Vaikka lähtökohtaisesti kalastusrajoitukset tulisi kohdistaa kalastusoikeuden haltijoihin yhdenvertaisesti asuinpaikkaan katsomatta, on perustuslakivaliokunta kuitenkin hyväksynyt asuinpaikkaperiaatteen käytön viimeisimmän, eli vuoden 2017 kalastussopimuksen ja siihen liittyvän kalastussäännön käsittelyn yhteydessä. Tämä asettaa valtiosääntöoikeudelliseen tulkintaan perustuvan perustan asuinpaikkaperiaatteen käytölle. Ministeriö huomauttaa myös, että asuinpaikkaperiaatetta on käytetty kalastusoikeuksien ja -rajoitusten kohdentajana jo vuoden 1979 kalastussopimuksessa. Asuinpaikkaan perustuva rajaus on katsottu toimivaksi tavaksi suojata Tenon jokilaaksoissa asuville kalastusoikeuden haltijoille paikallista, saamelaiseen kalastusperinteeseen liittyvää kalastuskulttuuria.

Ehdotetussa uudessa kalastussäännössä lohenkalastuksen salliminen eroaa vuoden 2017 kalastussäännöstä. Ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeuden haltijoiden asemaa on parannettu siten, että he eivät enää olisi matkailukalastajien kanssa ns. samassa asemassa, vaan ulkopaikkakuntalaisille kalastusoikeuden haltijoille sallitaan lohenkalastus ennen matkailijoita. Tenon voimaansaattamislain 12 §:ää koskevassa ehdotuksessa ulkopaikkakuntalaisten kalastusoikeuden haltijoiden kalastuslupakiintiöiden määrä olisi yksi kolmasosa kustakin asetetusta kiintiöstä, mikä yksinkertaistaisi menettelyä aiempaan käytäntöön verrattuna ja samalla vahvistaisi omaisuuden suojaa. Ministeriö toteaa, että Taivalahon lausunnossa esitetyt tiedot osakaskuntien osakkaiden määristä sekä yksityisten ja valtion vesien sijainnista vastaavat kalastuslupien myyntiä varten maanmittauslaitokselta saatavia tietoja. Eri omistajien vesialueet rajajokialueella eivät ole yhtenäisiä ja eri omistusyksiköillä voi olla omistusta rajajokialueella ja sen ulkopuolella erilaisessa suhteessa.

Kalastuslupien myynnin perusteista Tenolla on sovittu Suomen ja Norjan välillä kalastussopimuksen 9 ja 10 artikloissa. Kalastuslupien määrän kiintiöinti 10 artiklan 1 kohdan mukaisesti ja niiden käytön ohjaaminen tarvittaessa sovellettavilla vyöhykejoilla 9 artiklan mukaisesti on osa kalastuksen säätelyä muiden säätelykeinojen ohella (esim. kalastusaika, pyydysten lukumäärä ja rauhoitusalueet) Tenon lohi- ja muiden kalakantojen hoidossa. Sopiminen mahdollistaa myös venekalastuksen valtakunnan rajasta riippumatta Tenojoen vesistössä, missä joki muodostaa valtakunnan rajan. Kalastussopimuksen 10 artiklassa säädetään Tenojoen kalastusluvista ja lupatulojen jaosta. Artiklan 2 kohdan mukaan rajajokiosuudella kalastavan on lunastettava kalastuslupa ennen kalastuksen aloittamista. Osapuolet vastaavat lupien myynnin järjestämisestä. Osapuolilla tarkoitetaan Suomen ja Norjan hallituksia. Artiklan 5 kohdan pääsäännön mukaan lupatulojen käytöstä päättäminen kuuluu kansalliseen päätösvaltaan. Nyt käsittelyssä oleva hallituksen esitys ei koske kalastussopimusta, vaan ainoastaan sen liitteenä olevaa kalastussääntöä.

Lohenkalastuksen järjestäminen

Kalatalouden Keskusliiton näkemyksen mukaan kalastuksensäätelyn sitominen eri lohikantojen tilan mukaiseksi on kannatettava ajatus, mutta esitetty tapa on hankala toteuttaa eikä ota riittävästi huomioon paikallisen väestön kalastuskulttuurin harjoittamista. Yleisesti lohikannan säätelyssä tulisi ottaa käyttöön kalastajakohtaiset vuorokausi- ja kausikiintiöt, sekä lohen kokoon ja sukupuoleen liittyvät rajoitukset. Myös Tero Ronkainen kannattaa lausunnossaan saaliskiintiöiden käyttöä kalastuksen säätelyssä.

Tenon kalatalousalueen lausunnossa on esitetty, että kalastussäännössä tulisi sallia enintään 10 % kala[stus]kuolevuuden aiheuttava kalastus. Utsjoen kirkonkylän- ja Outakosken yhteisen vesialueen osakaskunnat yhtyvät Tenon kalatalousalueen lausuntoon.

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön mukaan kalastussäännön säännökset eivät kohtele rajajokiosuuden eri kalastajaryhmiä tasapuolisesti lohenkalastuksen osalta, ulkopaikkakuntalaisia kalastusmatkailijoita ei tulisi pitää muita kalastajaryhmiä heikommassa asemassa.

Nuorgamin osakaskunnan lausunnossa katsotaan, ettei tutkimustiedon perusteella ole osoitettavissa, että kalastuksensäätely olisi parantanut Atlantin lohen tilannetta. Osakaskunnan mukaan säännöstelyn aikana lohen tilanne on jopa huonontunut.

Utsjoen kunta pitää lohen suojeluvaatimuksia ymmärrettävinä ja näkee lohikannan suojelun perusteltuna ja tarpeellisena. Suomen luonnonsuojeluliitto on lausunut, että luonnonsuojelun näkökulmasta rajoitukset olisivat voineet olla varovaisuusperiaatteen kannalta tiukempiakin. Riskejä on siksi tärkeää hallita seurannalla ja tarvittaessa korjaavilla toimilla.

MMM vastine:

Kalastussäännön pykälissä 4 ja 5, jotka käytännössä määräävät, miten lohenkalastus Tenolla järjestetään, on pyritty saamaan ratkaisu, jolla voidaan rajoittaa lohenkalastusta lohikantojen välttämättömän elvyttämisen takaamiseksi ja toisaalta oikeasuhtaisesti avata rajoitettuja kalastusmahdollisuuksia, kun se on mahdollista riittävän pienellä riskillä. Tenojoen vesistössä kyse on useista lohikannoista, joiden tarkkaa elpymiskehitystä ja sen nopeutta ei tiedetä ennakolta. Tästä syystä 5 §:ssä on päädytty lohenkalastuksen sallimiseen portaittain.

Uuteen kalastussääntöön sisältyy myös saaliskiintiöiden käyttö sekä valikoiva lohenkalastus sallitun saaliiksi otettavan kalan ylämitan avulla, eli lausunnoissa esitetyt säätelyelementit tulevat osaksi kalastuksen säätelyä. Näillä uusilla säätelytavoilla on tarkoitus varmistaa, että rajoitettu kalastus tapahtuu lohikantojen elpymistä vaarantamatta kalastettavan ylijäämän puitteissa ja että kalastusta voidaan ensisijaisesti kohdistaa pienikokoisempiin lohiin, jotka eivät ole lohikantojen elpymisen kannalta yhtä tärkeitä kuin suuret, usean merivuoden ikäiset lohet. Lohenkalastuksen avaamisessa on pyritty rajoitusten oikeasuhtaisuuteen. Kalastusmahdollisuuksien sallimisessa on pyritty ottamaan huomioon perustuslakivaliokunnan lausunto 5/2017, jonka mukaan rajoitukset on ensisijaisesti kohdistettava sellaiseen kalastukseen, joka ei nauti 17 §:n 3 momentin tai KP sopimuksen 27 artiklan mukaista suojaa. Ratkaisussa on samalla asetettu parempaan asemaan ulkopaikkakuntalaiset kalastusoikeuden haltijat matkailukalastajiin nähden, kun lohenkalastusta voidaan sallia. Jatkossa arvioitaisiin huhtikuun alkuun mennessä, kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklojen mukaisessa prosessissa, täyttyvätkö kalastussäännön 5 §:ssä asetetut lohenkalastuksen sallimisedellytykset.

Lohenkalastuskieltojen ja kalastusrajoitusten myönteinen vaikutus Tenojoen lohikantoihin on selvästi havaittavissa seurantaraporttien perusteella. Emolohien määrä ennen kutuaikaa on kasvanut huomattavasti verrattuna vuoden 2017 kalastussäännön mukaiseen kalastukseen, jolloin puolet jokeen nousseista lohista kalastettiin. Vaikutukset näkyvät etenkin vesistön latvoilla, missä peräkkäin joen eri osissa tapahtunut kalastus johtaa siihen, että kalastuspaine kertautuu ylimmissä sivuvesistöissä voimakkaammin kuin lähellä Tenojoen suuta.

Lohenkalastuksen rajoittamisesta aiheutuneiden haittojen korvaaminen

Tenon kalatalousalue ja Utsjoen kunta esittävät, että lohenkalastuksen voimakkaasta rajoittamisen tai lohenkalastuksen kieltämisen vuoksi aiheutuvat taloudelliset menetykset vesialueen omistajille tai yleisemmin Utsjoen kunnalle tulisi korvata. Kunta viittaa lohenkalastuksen täyskiellon aluetaloudellisiin vaikutuksiin (4 M€, 20 htv / v). Tätä kautta on lyhyessä ajassa tapahtunut rakenteellinen ja aluetaloudellinen muutos, jonka vaikutukset rapauttavat pitkän aikaa jokisaamelaista elämäntapaa ja kuntaa. Lausunnoissa todetaan, ettei lohenkalastusta koskevien rajoitusten sosioekonomisia vaikutuksia ole riittävästi arvioitu.

Utsjoen kunta on lausunnossaan myös katsonut, että kalastussopimuksella on huomattavia vaikutuksia Utsjoen elinvoimaisuuteen ennen kaikkea jokisaamelaisten oikeuteen harjoittaa omaa kulttuuriaan sekä myös kalastusmatkailun näkökulmasta, mikä on myös tunnistettu hallituksen esityksessä.

MMM vastine:

Maa- ja metsätalousministeriö tunnistaa lohenkalastuksen kieltämisen tai sen voimakkaan rajoittamisen aiheuttamat haitat vesialueen omistajille sekä taloudelliset menetykset Tenonjokilaaksojen aluetaloudelle. Lohenkalastuksen taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia on selvitetty mm. Luonnonvarakeskuksen hankkeissa.

Vaikea tilanne on seurausta lohikantojen tuotantokyvyn heikkenemisestä sekä siitä, että lohenkalastus on ollut liian runsasta suhteessa lohiluonnonvaran käyttöön. Tutkimustiedon perusteella on ilmeistä, että kalastuksen salliminen aiemmassa laajuudessa johtaisi lähitulevaisuudessa lohikantojen romahtamiseen ja vaarantaisi lohenkalastuksen edellytykset jatkossa. Lohenkalastuksen taloudellinen tuotto liittyy lähinnä kalastusmatkailuun. Uuden kalastussäännön neuvotteluprosessissa on painotettu ensisijaisesti Tenon lohenkalastukseen liittyvän

saamelaiskulttuurin säilyttämistä sekä kalastusoikeuden omistajien oikeuksia. Kalastuslupien avaamismahdollisuus kalastusmatkailijoille on tässä suhteessa ollut toissijaista.

Tulonmenetykset eivät suoranaisesti johdu lohenkalastuskiellosta vaan lohikantojen heikosta tilasta. Kun kyse on niukan luonnonvaran käytöstä ja kalastus on sovitettava luonnonvaran tilaan ja tuottoon, ei ole perusteita maksaa korvauksia menetetyistä tuotoista ja kiinteistöjen arvosta. Ministeriö toteaa, että muiden lajien kuin lohen kalastus kuitenkin jatkuu eivätkä lohenkalastuksen rajoitukset estä kokonaan kalastusoikeuden käyttöä. Määräysten tavoitteena on elvyttää lohikantoja, jotta kestävä kalastus olisi mahdollista jatkossakin. Tämä on myös kalastusoikeuden haltijoiden etu.

Saamelaisten oikeudet

Tenon kalatalousalueen näkemyksen mukaan kalastussäännössä olevat instrumentit, kuten 40 §:n mukainen kulttuuriperusteinen poikkeuslupa kalastukseen, eivät riittävästi turvaa saamelaisen kalastuskulttuurin harjoittamista vaan kalastaminen tulisi turvata ehdotettua laajemmin saamelaisille. Lausunnossa on esitetty, että kalastussäännössä olisi tullut sallia enintään 10 % kala[stus]kuolevuuden aiheuttava kalastus. Utsjoen kirkonkylän- ja Outakosken yhteisen vesialueen osakaskunnat yhtyvät Tenon kalatalousalueen lausuntoon.

Tenon kalatalousalue katsoo, että saamelaisten oikeudet olisi tullut turvata laajemmin ja viittaa lausunnossaan perustuslakivaliokunnan Tenon kalastussopimuksen hyväksymistä koskevaan lausuntoon (PeVL 5/2017 vp), jonka mukaan kalastaminen Tenojoella olisi tullut turvata nykyistä laajemmin saamelaisille asuinpaikasta riippumatta ja kohdistaa kalastusrajoitukset voimakkaammin sellaiseen kalastukseen, joka ei nauti perustuslain 17 §:n 3 momentin ja YK:n KP-sopimuksen 27 artiklan mukaista suojaa, jota kalatalousalueen näkemyksen mukaan ei ole otettu asiaan kuuluvalla tavalla huomioon. Myös Saamelaiskäräjien mukaan saamelaisille alkuperäiskansana kuuluva oikeus kulttuurinsa ylläpitämiseen ja kehittämiseen olisi turvattava ehdotettua paremmin.

Utsjoen kunta esittää lausunnossaan, että tulisi arvioida, ovatko valtion saamelaiskulttuurin suojaksi kaavaillut toimenpiteet riittäviä ja oikeassa suhteessa suojeluun. Kunta pitää organisaatioille annettua poikkeamismahdollisuutta riittämättömänä, sillä osaamisen siirtäminen tapahtuu yleensä perheen ja suvun piirissä. Kunta myös toteaa, että saamelaisorganisaatioita on vähän ja niitä on keskitetty Inariin.

MMM vastine:

Ministeriö toteaa, että uudessa kalastussäännössä on pyritty sovittamaan yhteen kalastusmahdollisuuksia siten, että ne ottavat huomioon lohikantojen tilan parantamisen lisäksi paikallisen saamelaisen pyyntikulttuurin säilymisen ja saamelaisten oikeuksien toteutumisen edistämisen. Nykytilanteessa on tärkeää välttää liian suurta kalastuspainetta, jotta lohikantojen tila ei heikkene edelleen tai niiden elpyminen pitkity. Lohenkalastusrajoituksilla turvataan myös saamelaisen kalastuskulttuurin jatkumista pidemmällä aikavälillä. On muistettava, että ilman ihmisen aktiivisia toimia lohikantojen elpyminen on epätodennäköistä ja mikäli lohikannat kokonaan romahtaisivat, vaikuttaisi se merkittävällä tavalla myös lohenkalastuskulttuurin jatkumismahdollisuuksiin. Tästä syystä lohenkalastuksen sääntely on esitetty sidottavaksi lohikantojen sen hetkiseen tilaan ja toteutettavaksi portaittain. Lohikantojen tilan salliessa, kalastus sallittaisiin ensimmäisenä asuinpaikkaperiaatteen mukaisesti paikkakunnalla vakinaisesti asuville. Näin lohenkalastus pystyttäisiin kohdentamaan ensisijaisesti henkilöille, joiden normaaliin elinpiiriin lohenkalastus kiinteästi liittyy.

Kalastussääntöön on lisätty kokonaan uusia elementtejä, joilla parannetaan saamelaisten mahdollisuutta osallistua kalastukseen ja kalastuskulttuurin ylläpitoon. Tilanteessa, jossa lohenkalastus ei olisi muuten sallittua lohikantojen tilan vuoksi, on pyritty mahdollistamaan saamelaiseen kalastuskulttuuriin liittyvän tietotaidon ylläpitäminen ja välittäminen sukupolvelta toiselle lisäämällä kalastussääntöön valtuus toimivaltaiselle viranomaiselle myöntää poikkeuslupia opetus- tai kulttuuriperusteiseen lohenpyyntiin. Kalastussääntöön on lisätty myös osallistumislupa, mikä mahdollistaisi kyseisen luvan haltijan osallistumisen yleisen paikkakuntalaisluvan haltijan pyydyskalastukseen. Lisäksi kalastussääntöön on sisällytetty mahdollisuus liittää kaikkiin lupaluokkiin lasten kalastuslupia. Ministeriön näkemyksen mukaan nämä turvaisivat osaltaan muualla kuin Tenolla vakinaisesti asuvien saamelaisten kalastusmahdollisuuksia ja perinteisen tiedon ja kulttuurin siirtämistä. Edellä mainitut keinot lisäävät myös yleisesti lasten ja nuorten mahdollisuuksia osallistua kalastukseen. Kalastussääntöön ehdotetuilla lisäyksillä osallistumisluvasta ja poikkeusluvan myöntämisestä opetuskalastusta tai kulttuuritapahtumia

varten ministeriö on pyrkinyt myös vastaamaan perustuslakivaliokunnan vuoden 2022 lohenkalastuskieltoa koskeneen lakiesityksen käsittelyn yhteydessä antamaan kannanottoon, jossa perustuslakivaliokunta on todennut, että valtioneuvoston on syytä selvittää, millaisilla muilla toimilla saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan voidaan tukea ja edistää kalastuksen rajoittamisesta huolimatta (PeVL 27/2022 vp).

Kalastussäännössä on esitetty sallittavaksi muiden kalalajien kalastusta laajemmin kuin vuoden 2017 kalastussäännössä. Tällä on pyritty osaltaan lieventämään lohenkalastuksen voimakkaiden rajoitusten haitallisia vaikutuksia. Kalastussäännössä muiden lajien kalastus veneestä vavalla paikkakunnalla asuville olisi jatkossakin sallittua. Tällä helpotetaan joelle kalastamaan pääsyä ja venekalastukseen liittyvän tietotaidon ylläpitoa sekä pyritään vastaamaan edellä mainittuun perustuslakivaliokunnan lausuntoon saamelaisen kalastuskulttuurin tukemisesta. Ministeriön mukaan myös meritaimenen rajallisen pyynnin mahdollistamisella ja kyttyrälohen kalastuksen järjestämisellä (mm. kulkuttamalla) pyritään osaltaan suojelemaan ja turvaamaan lohenkalastuskulttuuria. Lisäksi edelleen lohenkalastuksessa sallittaisiin perinteisten pyydysten, kuten patojen sekä kulkutus- ja seisovien verkkojen käyttö rajoitetusti lohikantojen tilan sen mahdollistaessa.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että organisaatio-sana on valittu kalastussääntöön, koska se on joustava, eikä tarkoita pelkästään yritystä tai rekisteröityä yhdistystä. Tästä syystä sitä on pidettävä pikemminkin erilaisia mahdollisuuksia antavana kuin rajoittavana, vaikka viralliset saamelaisorganisaatiot kuten saamelaiskäräjät olisikin keskitetty Inariin. Yleisesti resurssit kulttuurityöhön eivät ole maa- ja metsätalousministeriön päätettävissä, eivätkä sisälly tähän hallituksen esitykseen.

Muiden lajien kalastus ja kielletyt vapakalastusalueet

Lausunnoissa on yleisesti pidetty hyvänä muiden lajien kalastusmahdollisuuksien laajentamista. Vetsikon osakaskunta esittää, että kalastussäännön 14 §:n kalastusaikaa tulisi pidentää huomattavasti loppupäästä, jotta meritaimenten kalastaminen mahdollistuisi. Lisäksi pykälässä mainitun liitteen 2 mukaiset meritaimenen kalastuspaikat tulisi muuttaa siten, että ne vastaisivat tosiasiallisesti meritaimenen kalastusta. Vetsikon osakaskunnan mukaan esitetyt kalastuspaikat, mm. Vetsikon osakaskunnan alueella sijaitsevat, eivät vastaa riittävästi kalastusmatkailijoiden tarpeita eivätkä siten edesauta lupamyynnistä saatavia tuloja. Vetsikon lausunnossa on viitattu myös Tenojoen alaosalla lähellä jokisuuta Norjan alueella sijaitsevaan meritaimenen kalastusalueeseen ja sen varsin pitkiin kalastusaikoihin.

Tero Ronkainen näkee meritaimenen, taimenen, harjuksen, siian, mateen, hauen ja ahvenen hyödyntämisen isoksi potentiaaliksi ja muiden lajien kalastus tulisi sallia esitettyä vapaammin väline- ja aikarajoituksin kuin lohenkalastus. Muiden lajien kalastamiseen tarkoitettujen lupien olisi oltava helposti ja riittävästi saatavissa.

Vetsikon osakaskunta katsoo, ettei kalastussäännön 19 §:n 5 kohdan mukaisille kielletyille vapakalastusalueille ole perusteita. Vetsikon osakaskunta ei hyväksy myöskään kyseisen pykälän sisältämää mahdollisuutta asettaa ylimääräinen rauhoitusalue Galbajoen ja Vetsijoen väliselle alueelle, koska alue sijoittuisi merkittävälle alueelle niin paikallisten kalastajien kuin matkailijoiden näkökulmasta. Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö katsoo, ettei kielletyiksi vapakalastusalueiksi esitetyt Alaköngäs–Bildám ja Borsejohka–Levajoen suu ole lohenkalastuksen ollessa kiellettyä välttämättä tarpeellisia. Lisäksi Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestön mukaan kalastuskieltoalue Borsejohka–Levajoen suu on kooltaan ylimitoitettu ja haittaa harjuksen kalastusta alueella sekä heikentää alueella toimivien yritysten toimintamahdollisuuksia. Kalatalouden Keskusliitto ei myöskään kannata kalastuskiellon asettamista Ala- ja Yläkönkään alueille ja katsoo alueet ylimitoitetuiksi.

MMM vastine:

Ministeriö toteaa, että kalastussäännön 14 §:n 3 momentissa mainitun liitteen 2 mukaisten meritaimenen kalastuspaikkojen määrittelyssä on käytetty paikallista perinteistä tietämystä, meritaimenen ja lohen esiintymisestä. Kyseiset alueet ovat matalia virta-alueita, joissa perinteisen tiedon perusteella ei tavata loppukesällä lohia. Alueet on määritelty myös siten, että niiden sisällä ei ole syvänteitä, joissa voisi olla lohen asentopaikkoja. Ministeriö katsoo, että meritaimenen pyyntipaikat vastaavat tosiasiallisesti meritaimenen kalastusta. Ministeriö myös muistuttaa siitä, että Norjalle kuuluvalla Tenon alaosalla, missä meritaimenen kalastusta on sallittu varsin vapaasti jo pitkään, olosuhteet poikkeavat muusta jokialueesta, koska siellä ei tavata lohta kalastuskauden lopulla,

kun lohen nousu jokeen on tapahtunut. Tästä syystä meritaimenen kalastus alueella on mahdollista vapaammin. Samalla on kuitenkin huolehdittava, että meritaimenresurssin käyttö on kestävää.

Ministeriö toteaa, että esitetyssä kalastussäännössä sallittaisiin muiden lajien kalastusta laajemmin kuin voimassa olevassa vuoden 2017 kalastussäännössä. Aiemmin loheen rinnastetun taimenen kalastus olisi sallittu jatkossa muun kalan pyyntiin tarkoitetuilla ehdoilla. Muiden lajien verkkokalastusta koskevia määräyksiä on lievennetty siten, että verkon solmuväliä ja verkon korkeutta on nostettu sekä kalastuskautta laajennettu.

Vapakalastuksen kieltoalueet ovat osa kalastuksen säätelyratkaisua, missä on pyritty saamaan ratkaisu, jossa muiden lajien kuin lohen kalastus voidaan sallia mahdollisimman laajasti. Ylä- ja Alakönkään rauhoitusalueet ovat hyvin suurelta osin valtion vesialueita. Vetsikon osakaskunnan alueelle esitetty mahdollisuus ylimääräiseen rauhoitusalueeseen on ollut olemassa jo aiempina vuosina. Suomen puolella kyseistä rauhoitusaluetta ei ole asetettu, eivätkä olosuhteet ole ministeriön näkemyksen mukaan muuttuneet siten, että ylimääräisen rauhoitusalueen asettamiselle olisi tarvetta ainakaan lähitulevaisuudessa.

Kyttyrälohen pyynti

Utsjoen kunnan mukaan kalastussäännön voimaansaattamisessa ja sen hyväksymisessä tulisi huomioida entistä enemmän Suomen ja Norjan viranomaisten yhteistyö kyttyrälohen kohdennetun pyynnin sallimisessa ja siihen liittyvässä lupaprosessissa. Saamelaiskäräjät ja Vetsikon osakaskunta katsovat lausunnoissaan, että kalastussäännön 35 §:n 3 momentin muotoilu on liian heikko ja Suomen valtiolla tulisi olla mahdollisuus estää hanke, joka kokonaan tai merkittävästi rajoittaa Tenon lohikantojen nousun jokeen. Lausunnoissa nostetaan esiin, kuinka tärkeää kulttuurisesta, taloudellisesta ja ekologisesta näkökulmasta olisi, että saamelaiset, paikalliset ja matkailijatkin pääsisivät pyytämään kyttyrälohta asianmukaisin ja tehokkain pyyntivälinein mahdollisimman otollisina ajankohtina. Vetsikon osakaskunta esittää, että kyttyrälohen kalastamista koskevista säännöistä pitäisi vielä neuvotella Norjan kanssa.

MMM vastine:

Ministeriö toteaa, että esitetyn kalastusäännön 35 §:n 3 momentin mukaan kyttyrälohen pyyntihankkeissa, joiden arvioitaisiin estävän lohen nousun kokonaan tai merkittävästi rajoittavan sitä, olisi toimenpiteitä toteuttavan osapuolen toimivaltaisen viranomaisen niin pitkälti kuin mahdollista osallistettava toista osapuolta ja oltava tämän kanssa yhteistyössä hankkeen joka vaiheessa aloittamisesta toteutukseen saakka. Kyseinen säännös mahdollistaa kummallekin osapuolelle aiempaa paremmat mahdollisuudet vaikuttaa hankkeisiin ja niiden toteutukseen. Säännöksen muotoilu siten, että se olisi sisältänyt vaatimuksen lohen nousuun vaikuttavien hankkeiden yhteisestä hyväksymisestä, ei ollut mahdollista ilman, että se olisi ollut kansainvälisiin rajat ylittäviä vaikutuksia koskeviin sopimuksiin (esimerkiksi *Yleissopimus maasta toiseen ulottuvien vesistöjen ja kansainvälisten järvien suojelusta ja käytöstä 71/1996*) nähden liian rajoittava. Esitetty pykälä tulee kokonaisuudessaan tiivistämään maiden välistä yhteistyötä kyttyrälohen kohdennetussa pyynnissä ja parantamaan kyttyrälohen esiintymisen torjuntamahdollisuuksia.

Kyttyrälohta saisi pyytää muiden lajien pyyntiin tarkoitetuilla välineillä ja ehdoilla. Sen lisäksi kalastussäännön 10 §:ään on ehdotettu myös kyttyrälohen kohdennetun kalastuksen sallimista ajoverkolla ja vapakalastusvälineillä. Tarkemmin kyttyrälohen pyynnistä säädettäisiin 35 §:ssä. Kyttyrälohen kohdennettu kalastus vavalla ja vieheellä koskisi sekä kalastusoikeuden haltijoita, että Tenojoen vesistön jokilaaksoissa vakinaisesti asuvia henkilöitä. Edellä mainituilla säännöksillä on pyritty varmistamaan kyttyrälohen pyynti mahdollisimman sopivin pyyntivälinein ja ajankohdin sekä lohen sivusaalista tehokkaasti välttäen. Tenon kalastussääntöön ei ole aiemmin sisältynyt vastaavanlaisia kalastusmääräyksiä, joiden tarkoituksena olisi jonkin kalalajin tehokas poistaminen vesistössä. Samankaltaisia määräyksiä on päästy kokeilemaan käytännössä ensimmäistä kertaa vuonna 2023, kun Suomi ja Norja sopivat kyttyrälohen poistopyynnistä kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklan mukaisessa prosessissa. On hyvin mahdollista, että kyttyrälohen kalastusmääräyksiä on edelleen kehitettävä, kun tulevina vuosina kertyy lisää tietoa eri kalastusmenetelmistä ja kyttyrälohen käyttäytymisestä. Kalastussopimuksen 6 ja 7 artiklan mukainen vuosittainen menettely kalastussäännön poikkeamisesta antaa tähän mahdollisuuden.

Lausunnoissa esitetyt huomiot voimaansaattamislain muutosesitykseen

Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö esittää, että muiden lajien kalastuslupien hinta tulisi olla 10–20 euroa kalastusvuorokaudelta henkilöä kohden.

VEALO on esittänyt, että voimaansaattamislain 12 §:n 6 momentti tulisi poistaa. Kyseisen kohdan mukaan ulkopaikkakuntalaisille kiinteistönomistajille varatut kalastusluvat tulee varata määräaikaan mennessä ja varaamatta jääneet luvat voidaan siirtää ostettaviksi kalastuslupakiintiöön.

Lapin ELY-keskus esittää, että opetus- tai kulttuuriperustaiseen lohenpyyntiin myönnettävän luvan hakemiselle asetettaisiin määräaika, jotta hakemuksien ajallista käsittelyä viranomaisessa voidaan rajata ja keskittää. Lapin ELY-keskuksen näkemyksen mukaan määräaika mahdollistaisi etukäteen arvioinnin aiheutuvasta kalastusrasituksesta ja yhdenvertaisuuden paremman noudattamisen lupien myönnössä.

MMM vastine:

Ministeriö toteaa, että kalastuslupien hinnoittelu perustuu käypään hintaan, jonka määrittelemisessä otetaan huomioon vastaavantyyppisten kalastuslupien markkinahinta. Hinta voidaan määrittää erisuuruiseksi lupavyöhykkeen, lupatyypin ja ajankohdan perusteella. Ministeriö katsoo, että ulkopaikkakuntalaisille kiinteistönomistajille kiintiöityjen, määräaikaan mennessä varaamattomien lupien vapautuminen ostettavaksi kaikille kalastajille avoimeen lupakiintiöön on kaikkien omistajaryhmien etu, koska lupatulot tuloutetaan vesialueen omistajille.

Ministeriö näkee ELY-keskuksen lausunnossaan esiin nostamat hyödyt opetus- tai kulttuuriperustaiseen lohenpyyntiin myönnettävän luvan hakemiselle asetettavassa määräajassa. Ministeriö kuitenkin katsoo, että määräajasta säätäminen olisi käytännön kannalta järkevämpää toteuttaa asetuksenantovaltuuden kautta, koska määräaikaa voidaan joutua muuttamaan, kun kyse on uudesta menettelystä. Ministeriö toteaa, että voimaansaattamislain 3 §:ään voitaisiin lisätä uusi 5 momentti esimerkiksi seuraavalla tavalla:

3 § Kalastussäännössä tarkoitettu toimivaltainen viranomainen

(1-4 momentit siten kuin hallituksen esityksessä)

Maa- ja metsätalousministeriön asetuksella voidaan antaa säännöksiä kalastussäännön 40 §:ssä tarkoitetun poikkeusluvan hakemisen määräajasta.

Perustuslakivaliokunnan lausunto

Perustuslakivaliokunta on lausuntonsa (PeVL 12/2024 vp) kohdassa 19, pyytänyt maa- ja metsätalousvaliokuntaa tarkastelemaan, voitaisiinko voimaansaattamislaissa kalastussäännön mahdollistamissa puitteissa parantaa muualla asuvien kalastusoikeuksien haltijoiden asemaa.

Lisäksi valiokunta on toistanut painokkaasti aikaisemmin esittämänsä kannanotot siitä, että maa- ja metsätalousvaliokunnan on selvitettävä mahdollisuuksia sellaisiin toimenpiteisiin, joilla lohikantaa voitaisiin suojella ja elvyttää saamelaisten perustuslain 17 §:n 3 momentin mukaisiin oikeuksiin vähemmän puuttuvalla tavalla sääntelyn tavoitteita vaarantamatta ja että valtioneuvoston on syytä selvittää, millaisilla muilla toimilla saamelaisten oikeutta ylläpitää ja kehittää kieltään ja kulttuuriaan voidaan tukea ja edistää kalastuksen rajoittamisesta huolimatta (ks. **PeVL 91/2022 vp**, kappale 11, **PeVL 27/2022 vp**, kappale 10). Samoin valiokunnan mielestä on selvitettävä mahdollisuuksia toimenpiteisiin, joilla lohikantaa voitaisiin suojella ja elvyttää omaisuuden suojaan vähemmän puuttuvalla tavalla sääntelyn tavoitteita vaarantamatta.

Maa- ja metsätalousministeriö katsoo, että voimaansaattamislaissa voitaisiin parantaa muualla asuvien kalastusoikeuden haltijoiden asemaa siten, että kalastuslupien hinnoittelua koskevassa 10 §:ssä säädettäisiin kalastussäännön 8 §:n 3 momentissa tarkoitettujen lupien enimmäishinnaksi enintään 40 euroa nykyisen 150 euron

sijaan. Näin ollen muualla asuvien kalastusoikeuden haltijoiden lupien enimmäishinnan määrä olisi pienempi kuin paikkakuntalaisen vapakalastuslupaan oikeutetun kalastusluvan hinta.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että voimaansaattamislaissa kalastusoikeuden käytölle on asetettu ulkopaikkakuntalaisen kalastusoikeuden haltijan omistusosuuden alarajaksi 0,5 alun perin siitä syystä, jotta keinottelu hyvin pienillä omistusyksiköillä ei olisi mahdollista. Tällaisia kiinteistöjä on arviolta n. 30 kappaletta.

Perustuslakivaliokunnan antaman lausunnon perusteella ministeriö kuitenkin toteaa, että kynnysarvoa voidaan tarkastella uudelleen ja esimerkiksi poistaa se kokonaan ensimmäiseltä lupavuorokaudelta lohenkalastusluvan sekä muiden lajien kalastusluvan osalta. Ehdotuksen myötä voimaansaattamislain 12 §:n 4 momentin ensimmäinen lause muutettaisiin seuraavasti:

Ulkopaikkakuntalaisella kalastusoikeuden haltijalla on kiinteistöä kohti oikeus ostaa yksi lupavuorokausi 1 momentin mukaisista lohenkalastukseen oikeuttavista luvista.

Ja voimaansaattamislain 12 §:n 5 momentti muutettaisiin seuraavasti:

Ulkopaikkakuntalaisella kalastusoikeuden haltijalla on kiinteistöä kohti oikeus ostaa lupavuorokausia 2 momentin mukaisesti muiden kuin lohen ja merinieriän kalastukseen oikeuttavista luvista 10 §:ssä säädetyin hinnoin ilman seuraavaan kalastuslupaan oikeuttavan kertoimen aiheuttamia rajoituksia.

Edellä mainituilla muutoksilla ministeriö katsoo, että voidaan vastata perustuslakivaliokunnan pyyntöön tarkastella mahdollisuutta parantaa muualla asuvien kalastusoikeuden haltijoiden asemaa. Lisäksi ministeriö viittaa hallituksen esitykseen, jossa todetaan, että *kyse on nimenomaisesti lupien varaamisesta käyttöä varten, ja niiden ostaminen tai tulostaminen voi tapahtua määräaikaa myöhemmin* ja toteaa, että jatkossa on varmistettava, että käytäntöä noudatetaan oikein. Varaamattomien lupien vapautuminen ostettavaksi kaikille kalastajille avoimeen lupakiintiöön on myös kaikkien omistajaryhmien etu, koska lupatulot tuloutetaan vesialueen omistajille.

Maa- ja metsätalousministeriö toteaa, että vuoden 2017 lohenkalastuksen säätelyratkaisu tehtiin maltilliseksi, jotta saamelaisia perinnepyyntitapoja oli mahdollista harjoittaa laajasti ja hyväksyä huomattavan pitkä lohikantojen elvytysaika. Nykyisessä tilanteessa samankaltainen ratkaisu ei ole valitettavasti mahdollinen, kun lohikantojen heikkenemiskehitys on jatkunut eri syystä kuin vuonna 2017, nyt kyse on kalastuksen lisäksi meriolosuhteissa tapahtuneista muutoksista.

Tilanne vaatii kaikkien kalastajaryhmien kalastuksen rajoittamista, sillä ilman rajoituksia ei ole mahdollista saavuttaa lohikantojen elpymistä. Lohikantojen vaikeasta tilanteesta huolimatta kalastussääntöön on kuitenkin nyt esitetty täysin uudenlaisia elementtejä ylläpitää saamelaisten kieltä ja kulttuuria, jotka myös mahdollistavat siihen liittyvän tiedon ja taidon siirtämisen sukupolvelta toiselle.

Ministeriö toteaa lopuksi, että vaikka lohenkalastusta joudutaankin rajoittamaan merkittävästi, sallitaan kalastussäännössä muiden lajien kalastusta aiempaa laajemmin. Tenojoen kalasto on koko Suomen mittakaavassa kalastajan kannalta hyvin haluttua, vaikka lohta ei voisikaan kalastaa.

Sopimuksen hylkäämisen vaikutukset

On epärealistista kaavailla, että kalastussäännölle saataisiin jatkoneuvotteluilla tyydyttävämpi ratkaisu. Mikäli neuvotteluja jatkettaisiin edelleen, jouduttaisiin joko siirtymään kansalliseen säätelyyn kalastuskaudesta 2024 eteenpäin tai pidentää vuoden 2017 kalastussäännön voimassaoloaikaa, jolloin lohenkalastusmääräyksiä pitäisi silti pystyä muuttamaan, mikä tarkoittaisi todennäköisesti lohenkalastusta koskevien kysymysten ratkaisemista erillisellä lailla. Kansallisen säätelyn vaikutuksia kalakantoihin, kalastuksen järjestämiseen ja kalastusmahdollisuuksiin ei kaikilta osin pysty ennustamaan. On muistettava, että joen alaosa sekä merialue ovat kokonaan Norjan hallinnassa. Suomessa kalastus järjestettäisiin tällöin kalastuslain nojalla, ja mm. kulkutus olisi suoraan laissa kielletty pyyntimuoto. Ilman asuinpaikkarajoitusta kalastajia olisi huomattavasti enemmän, jolloin kalastuspaine kasvaisi ja tarvittaisiin vieläkin voimakkaampia pyyntirajoituksia. On mahdollista tai jopa toden-

näköistä, että osakkaiden kalastuslain mahdollistamaan kalastusoikeuden luovuttamiseen perustuvana suoramyyntinä myymät vapakalastusluvat johtaisivat hallitsemattomaan tilanteeseen. Venekalastus vaikeutuisi ilman valtiosopimusta, koska olisi pysyttävä oman valtion rajojen sisällä. Raja kulkee pitkin joen syväväylää, ei joen keskiviivassa. Sopimukseton tilanne muodostaisi sellaisen riskin lohikantojen tulevaisuudelle, jota maa- ja metsätalousministeriö ei suosittele ottamaan.